

ŞUBAT 2019

13

TÜRK EDEBİYATI
**Genç
Sanat**

Ömer Faruk Yazıcı

**BATIL İNANÇLARI
YAŞATMA VE
KORUMA VAKFI**

Servet Sena Çelik

MURAT MENTEŞ

ŞİİRİNDE İKİNCİ YENİ
ETKİSİ

Fethi Okun

BARTON FINK:

SANAT, DELİLİK
VE SİSTEM ÜZERİNE

Mehmet Kaan

Kasapoğlu

GÖKKUŞAĞI
ZAMANLARI

Sevgili Genç Sanat okurları,

Türk Edebiyatı Genç Sanat dergisi tam bir yıl önce yayın hayatına başladı. Bu süreç içerisinde birçok yeni isme yer verdiğimiz gibi önemli yazar ve şairleri de dergimizde konuk ettik. Ümit ediyoruz ki dergimizde yer alan arkadaşlarımız edebiyat dünyasının merdivenlerini ağır ağır çıkacaklar.

Bu ay Ömer Faruk Yazıcı'nın bir hikâyesiyle başlıyoruz. Halk inanışları ve batıl inançlar üzerine kurulmuş iyi bir kurgu sizleri bekliyor. Servet Sena Çelik ise Murat Menteş'in şiirleri hakkında kaleme almış olduğu makalesiyle bizlerle. Çelik, Menteş'in şiirlerini İkinci Yeni kıskacında ele alıyor. Mehmet Kaan Kasapoğlu, Gökkuşluğu Zamanları adlı hikâyesinde çocuğun gözünden bir babanın portresini çiziyor. Ercan Bahar ise bizleri iki ihtiyarın sahil kenarındaki sohbetine konuk ediyor. Furkan Özcan, Bitkisel Hayallerin Kuramı adlı şiiriyle bizlerle. Fethi Okun da sanat ve sistem ekseninde Barton Fink'i ele alıyor. Merve Köken bu sayımızda bizleri Vlad Tepeş'in evine, Romanya'ya götürüyor. Bükreş'i karış karış gezen Köken, bizlere epey keyifli bir gezi rehberi sunuyor. Çolpan Ay ise Ötüken Neşriyat'tan tekrar neşredilen Yusuf Akçura'nın Osmanlı Devleti'nin Dağılma Devri'ni inceliyor. Gülsüm Kuş, objektifinden dökülen İstanbul manzaralarıyla bu ay bizlerle.

Dergimiz yeni yaşına yeni bir tasarımla giriyor. Bir yıldır bizleri takip den okurlarımıza çok teşekkür ediyoruz. Tüm okurlarımıza keyifli okumalar dileriz.

İmtiyaz Sahibi

SERHAT KABAKLI

Müessese Müdürü

ÖZCAN ÜNLÜ

Genel Yayın Yönetmeni

ENVER AYKOL

Yazı İşleri Müdürü

ÖMER FARUK YAZICI / GÜLSÜM KUŞ

Yayın Kurulu

YELDA ÖZER / MUHAMMET ALİ POLAT

Grafik - Tasarım

ATILLA CEYLAN

Yönetim Yeri: Divanyolu Cad. No: 14 34122

Sultanahmet - Fatih / İSTANBUL

Tel: 0.212 526 16 15 - 527 50 32

www.turkedebiyati.com.tr

tedev.gencsanat@gmail.com

İçindekiler

Batıl İnançları Yaşatma ve Koruma Vakfı

Ömer Faruk Yazıcı 3

Murat Menteş Şiirinde İkinci Yeni Etkisi

Servet Sena Çelik 6

Gökkuşluğu Zamanları

Mehmet Kaan Kasapoğlu 11

İki Yorgun Bahar

Ercan Bahar 13

Bitkisel Hayallerin Kuramı

Furkan Özcan 15

Barton Fink: Sanat, Delilik ve Sistem Üzerine

Fethi Okun 16

Buz Gibi Havada Drakula Avı

Merve Köken 18

Osmanlı Devleti'nin Dağılma Devri

Çolpan Ay 21

Fotoğraf

Gülsüm Kuş 23

Batıl İnançları Yaşatma ve Koruma Vakfı

Ağustos sıcaklığında Kaz Dağları'nın tepesinde ateş yaktığını okurken terledi.
Gecenin ayazında ay tutulması için teneke çalmaya çıktığını okurken titredi.
Hem dedesi Haşmet Baba'nın çabasına hayret etti hem de kendi kendine
düşünmeden edemedi. "Neden biz bu işi yapıyoruz?"

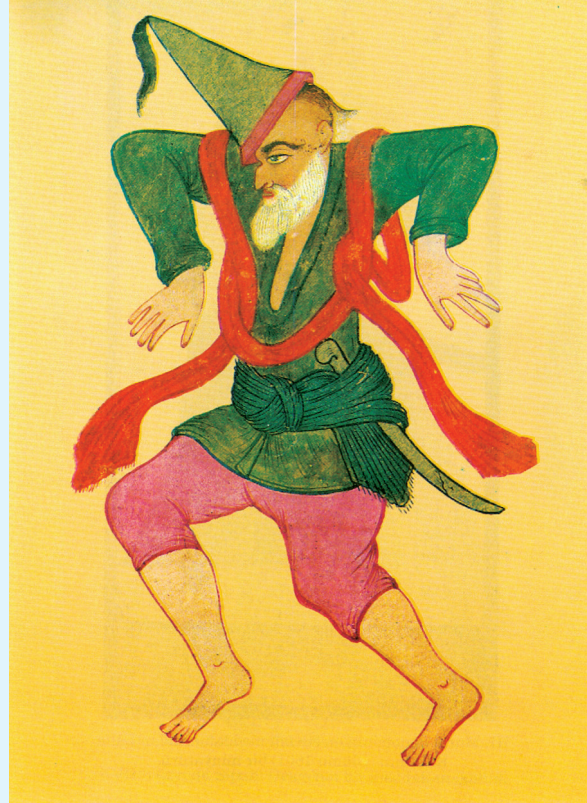

Dedem 16. Biyakov nam Meddah
Haşmet Baba'nın ardından ben

17. Biyakov olarak onun yerini,
fesi ile bastonunu ve mendilini

devralıyorum. İnsanların gönüllerinden inancın son kırıntılarının süpürüleceği ve şehirlerin, eskilerin rabitalarını hafızalardan sileceği güne kadar bu kadim vazifeyi eda edeceğime çırağlarım ve Allah Celle Celâlühû'nun huzurunda yemin ederim." dedikten sonra elini Meddah Haşmet Baba'dan kalma Kur'ân-ı Kerîm'in üzerinden çekti. Gözleri, yaştan bulanık görüyordu vakfın taş duvarlarının arasında uzanan yarı aydınlık koridorları. Gözleriyle değil zihniyle ilerledi. Ezbere bildiği yollardan ağır ağır ulaştı Haşmet Baba'nın hususi odasına. Yapılacak işler birikmiş, çoğunun zamanı geçmişti bile. Artık yalnızca şahsına hizmet edecek olan, her yanı farklı hatıralarla dolu bu odada geçirdiği hakikatte birkaç dakika, hissiyatta ise birkaç asırlık bekleyişin ardından yavaş yavaş evrakları karıştırmaya başladı. Takvime baktı gözünün ucuyla, Ocağın 27'siydi. Yeni yıla gireli daha 14 gün olmuştu. Trabzon'a gidecek çırağlar cenaze yüzünden gidemediler diye hayıflandı kendi kendine. Ardından tekrar dosyalara daldı. Geçtikleri seneye ait kalınca bir dosyanın içerisindeki, aylara göre istiflenmiş daha ufak dosyalara göz gezdirdi. Birinci dosya Kalandar Ayı'na aitti. Kocakarı aylarının birincisi. En kalını da buydu. Dosyanın ilk sayfasında uzunca bir

liste vardı. Bir tarafta inançlar, ortada yer adları, en son da tarihler... Her biri Haşmet Baba'nın el yazısı ile yazılmış. Bir sonraki sayfada hesaplar vardı. Giderler, kaynak ve fonlar, hangi iş için ne kadar ödeme yapıldığının kayıtları yer alıyordu. Her biri için yapılan ödeme tutarının, ne kadarı-

Belinde çevgân, omuzunda makreme, eski bir meddah.
XVIII. yüzyıl minyatürü

Hayalet Gelin

nın bakanlık fonundan ne kadarının vakıf gelirlerinden ödendiği birer birer kayıt altına alınmıştı. Bir kez daha çevirdi sayfayı. Bu sefer aylık hava tahminlerine ait bir liste vardı karşısında. Özellikle şehir şehir, nerede ne zaman sis bastıracağı, hangi şehirleri fırtına vuracağı yazılıydı birer birer. Bir arka sayfada aylık güneş ve ay tutulması takvimi vardı. Sayfa sayfa incelerken dosyayı tüm liste ve tutanakların ardından nihayet raporlara gelmişti sıra. Üzerinde “Kara Koncolos” yazan kâğıtları titizlikle poşet dosyanın içinden çıkartıp okumaya başladı.

“13 Ocak 2018 günü Trabzon, Kayseri, Tokat ve Rize havalisinde kırsalda ve köy yollarında kara boya sürünüp kara paçavralar giyinip elinde demir bir tarakla dolanmak üzere her bir vilayet için yedişer nefer olmak üzere yirmi sekiz çırak gönderilmiştir...”

...Yol mesarifi ve biletleri ve cep harçlıklarıyla edevat, libas ve teçhizat giderleri ektedir.” Bunu okuyunca gülümsedi kendi kendine. Yaptıkları işe değil, dedesi Haşmet Baba’ya güldü. “Tıpkı konuştuğu gibi antikaca yazıyormuş.” dedi için-

den. Gözyaşları ağzına giriyordu. Dudaklarından süzülen tuzu tadarken dili, o günü hatırladı. Karanlık gecenin kendisiymişçesine usul usul yayla yollarında dolandı zihni. Karadeniz’in tuzlu kokusunu, buz gibi havayla beraber doldururken ciğerlerine, titreyerek kendine geldi. Daha ne yolunu kestiği adamları ne de onların kara dolu cevaplarını hatırladı.

Kâğıtları usulca yerine yerleştirip bir sonraki dosyaya geçti. Küçük Ayı dosyası inceydi. Yalnızca bir iş vardı dosyada. Başındaki listelerde de yalnızca bir tane görev ve ona ait kayıtlar vardı. Dosyayı açıp ona usulca göz attı. Üzerinde “Hayalet Gelin” yazıyordu.

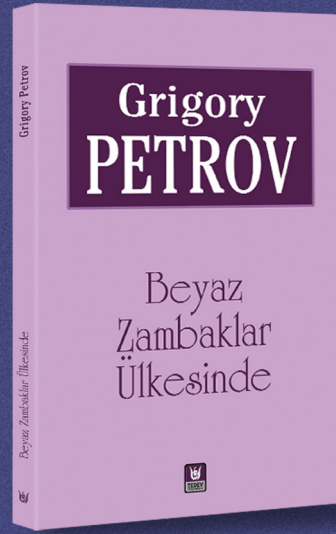
“21 Şubat 2018 günü Balkanlar üzerinden Trakya havalisinde peyda olan kesif bir sis sebebiyle evvelinde tespit edilmiş köprü ve ormanlık arazilerde ve mezarlıklarda gelinlik giyinerek yolculara görünmek ve dolanmak üzere cem’an altı nefer çırak gönderilmiştir. Yol mesarifi...” hatırlamak istemeyeceği görevlerden biriydi bu da. Haşmet Baba’nın el yazısı olmasa, meddahlığın bir türlü alışamadığı yönünü, zenneliğini aktaran bu raporu çoktan yırtıp atardı.

Saatler boyu devam etti okumaya. Hem ağlaya hem güle yarısından çoğuna iştirak ettiği bu görevleri tekrar tekrar okudu. Ağustos sıcağında Kaz Dağları’nın tepesinde ateş yaktığını okurken terledi. Gecenin ayazında ay tutulması için teneke çalmaya çıktığını okurken titredi. Iğdır’da, dağ köylerinde ahırlara gizlice girip at yeleşi ördüğünü okuyunca ürktü. Hem dedesi Haşmet Baba’nın çabasına hayret etti hem de kendi kendine düşünmeden edemedi. “Neden biz bu işi yapıyoruz?” Bunu düşünerek elindeki kâğıtları dosyaya yerleştirmeye çalışıyordu ki bir zarf sıyrılıp düştü kâğıtlar arasından kucığına. “17. Biyakov’a” diyordu zarfın üzerindeki yazı. Yanında bir tarih ve imza vardı. “7 Ocak 2019-Haşmet”. Dedesi Haşmet Baba’nın belki de yazdığı son şeydi bu. Burnunu ve gözlerini masanın hemen başındaki sahte Hızır çüppesine sildi. Çüppenin sağ kolundaki kemiksiz takma el, eline değince her zamanki gibi yine ürperdi ama umursamadı. Açacağa bile ihtiyaç duymadan dişleriyle kopardı mührü ve zarfı açtı. Uzunca bir selam, salat ve saygı sözcükleri bir bir yuvarlanıyordu dedesinin antikaca diliyle mektubun satırları arasında. Yüzyıllardır ailesinin bu mesleği yaptığını anlatıyordu mek-

tubun devamında. Bunlar belki de ailesinin bu işi yaptığı yıl adedince dinlediği hikâyelerdi zaten. Bu çatının altında olup da bu vakfın Sultan Selim döneminden beridir yenileşme çabalarının halkın değerlerini yok etmemesi için çalışmaları üzerine büyük büyük dedelerine hibe edildiğini bilmeyen yoktu. O ferman bile hâlâ yanibaşlarında, çerçeve içinde duvarda asılıydı. Nihayet mektubun devamı, sorularına cevap verir gibi oldu. Sayfanın sonlarına doğru Haşmet Baba bahsetmeye başlamıştı batıl inançların ne demek olduğundan. Toplumun hafızası, önlemler filan diyordu ki sayfa bitti. Arka sayfada sadece kocaman bir gözlü he ve elif vardı. Dedesi gülüyordu ona. Yalnızca gülüyordu. Kocaman harflerle hem de kahkahayla. Yılların Meddah Haşmet Babası mezarında kıs kıs gülerken ona, bu hâline daha fazla dayanamadı, mektubu atıverdi elinden. Dişlerinin arasındaki mum parçalarını diliyle ayıklamaya çalışırken gözü de zarfa takıldı. Zarfın içinde bir karartı vardı. İç çeperi de normale göre daha renkli duruyordu. Hemen eline aldı. Bu sefer bir açacak yardımıyla yavaş yavaş açtı zarfın katlarını. Karşısında bir hüsn-ü hatt levhası öylece duruyordu. Altında yine aynı imza vardı. “Haşmet”. Çat pat okudu Arabî harflerin ahenkli birleşimini ve kâğıt üzerinde dans eden kamışın Hızır misali bastığı yerde çıkan yeşil çimenleri andıran o yeşil mürekkepten hâsil yazıyı.

“Zarf olmasaydı kim anlardı
Mektubun mektup olduğunu”

O anda başından aşağıya kaynar sular boşaldı. Yıllarca bir meddah hikâyesinin peşinden koştuklarını zannettiği bu iş, bu topluluk, bu vakıf aslında insanlara zarf veriyordu. İçini doldurmayı insanlara bırakıyordu. İnsanların inançlarını, hayal güçlerini, hayal dünyalarını kurtarıyordu dedesi ve onun dedesi ve filanca zaman yaşayan dedesi. Bu zamanın yeni yetme gençlerini esir alan illet... Başkasının hayallerini yaşama, oynama, okuma illetinden kurtarmaya çalışıyordu her birini. O zaman anladı ne yaptığını. Kendi kendine “Bizler zarf veriyorduk insanlara; onlar da hayallerini, inançlarını, toplum hafızalarını dolduruyorlardı onların içlerine. Hem onların hayallerini diri tutuyorduk hem de hayallerini besleyen inançları.” dedi. ☞

“Beyaz Zambaklar Ülkesinde”,
Finlandiya’nın esaretle geçen uzun
asırların ardından özgürlüğe
kavuşmasının hikâyesidir.

Kitap boyunca, Finlandiya’nın bir
“bataklıklar ülkesi” iken yorulmak
bilmeden çalışan insanlar sayesinde
nasıl “beyaz zambaklar ülkesi”ne
dönüştüğüne şahitlik ediyoruz.
Kitapta sözü edilen ülke Finlandiya’dır
ancak yazara göre bu ülke ‘ideal bir
devlet’ için sadece bir örnektir.

Grigory S. Petrov’un 1923’te
yayımlanan ve ünü yazarını aşmış
olan kitabı, özgüveni olmayan, kendini
eksik gören bütün toplumlara bir
kurtuluş reçetesi sunuyor; eğitim...

Ama bütün insanların eğitimi...

Murat Menteş Şiirinde İkinci Yeni Etkisi

Modern ve geleneksel imgelerin iç içeliğiyle süslü ve yeni bir biçim arayışının hakim olduğu bu eser, romancı Menteş'in şiirsiz olmaz diyerek çıktığı bu yolda, şiiri de kendine en güzel şekilde dert edinebildiğini bize açık şekilde göstermektedir.

Murat Menteş'in Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri

Murat Menteş 21 Eylül 1974'de İstanbul'da doğar. Bir süre İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesine devam etse de eğitimi tamamlamaz. Yaşantısı hakkında hiçbir mecmuada ayrıntılı bilgi bulunamayan yazarın ken-

disi hakkındaki bilgilere kitaplarının girişinde yer alan kısımlardan ulaşılır. "Yazar evli olup kendisi ile yaptığımız röportajda; 'Kişisel konulara girmek istemiyorum. Hepimiz bu hayatın içinde, bu sokaklardan, caddelerden geliyoruz işte.' şeklinde kısa bir cevap vererek hayatı ve yaşantısı ile ilgili sorularımıza cevap vermek istemez." (Saltan, 2017).

Yazarın hayatı ilk romanı

olan *Dublörün Dilemması* adlı eserde bisiklet tamiriyle uğraştığı, amatör boksla ilgilendiği, yediği dayaklar dayanılmaz bir raddeye gelince, ringlere veda edip şiir yazmaya koyulduğu şeklinde anlatılır. Doksanlı yılların başlarında ilk şiirleri *Yedi İklim* ve *Broy* dergisinde yayımlanır. İlk şiir kitabı

Kuzgunun Gölgesi 1999 yılında yayımlanır. *Kuzgunun Gölgesi*, *Yedi İklim* tarafından basılır. Deneme kitabı *Kaosa Mütevazı Bir Katkı* 2001 yılında çıkar. *Aynalı Barikatlar* 2003'te yayımlanır. İlk romanı olan *Dublörün Dilemması* 2005'te İletişim Yayınlarından çıkar. 2009'da çıkardığı *Korkma Ben Varım*, Türkiye Yazarlar Birliği tarafından düzenlenen "Yılın Yazar, Fikir Adamı ve Sanatçıları" ödülleri töreninde roman dalında ödüle layık görülür. Son şiir kitabı olan *Garanti Karantina* 2010 yılında SEL Yayıncılık tarafından yayımlanır. 2012 yılında *Evliya Çelebi ve Ölümsüzlük Suyu* adlı senaryosu beyaz perdeye aktarılır. 2013 yılında *Ruhi Mücerret* romanını, 2018 yılında ise son romanı olan *Antika Titanik'i* April Yayıncılık basar. Ayrıca 2018 yılında *Kız Meselesi* adlı senaryosu da izleyicilerle buluşur.

Asım Bezirci'nin İkinci Yeni Olayı'ndan Hareketle *Garanti Karantina*'da İkinci Yeni Etkisi

İkinci Yeni, 1954'ten sonra filizlenmeye başlayan bir şiir hareketidir. Garip akımının şiir anlayışına tepki olarak doğmuş ve büyük bir şair topluluğu tarafından benimsenmiştir. Öncüleri; Oktay Rifat, İlhan Berk, Turgut Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreya, Sezai Karakoç, Ece Ayhan, Ülkü Tamer, Tevfik Akdağ, Yılmaz Gruda gibi şairlerdir. Söyleyişteki rahatlığın şiir dilini zorlamayı, anla-

şırlılık yerine anlamca kapalılığı, somuta karşılık soyutlamayı getirip halk şiirine sırt çevirir. İkinci Yeniciler için önce biçim gelir. Cemal Süreya “Biçimi önemsiyoruz, bunu da gerekli görüyoruz.” der. Muzaffer Erdost “İkinci Yeni” ismini “Pazar Postası “ dergisinde 1956 yılında ilk kez kullanır.

Garanti Karantina

Garanti Karantina, 2010 yılının Şubat ayında yayımlanan, içerisinde Murat Yılmaz’ın desenlerinin de yer aldığı postmodern şiir kitabıdır. Bu kitaptan bazı dizeleri Asım Bezirci’nin İkinci Yeni Olayı adlı eserinde saptadığı 13 maddeden yola çıkarak inceleyelim.

Gelenekten Kopma: İçerik ve biçimce Türk şiir geleneğinden bağları koparmak.

“Gece bu, dikenli tellerdeki salıncak
dünyadaki karanlığa doğru uzayan
bıçaklarla dolu bir pazar/ kurak bir alışveriş
kurbanlarla kumalar arasında”

(Karabuğday, s.47)

Şair bu dizelerinde söz dizimini Türkçesiyle zorlayarak anlaşılma kaygısı gütmeden, ölçüsüz bir üslupla, dikenli tellerdeki salıncığın dünyadaki karanlığa doğru uzayan gece olduğunu, sırta yenilen bıçaklarla dolu bir pazar gününde, kurak(tükenmiş) bir alışverişin insanların kurbanları ve kumaları arasında yapıldığını gelenekten koparak, dile getirmiş.

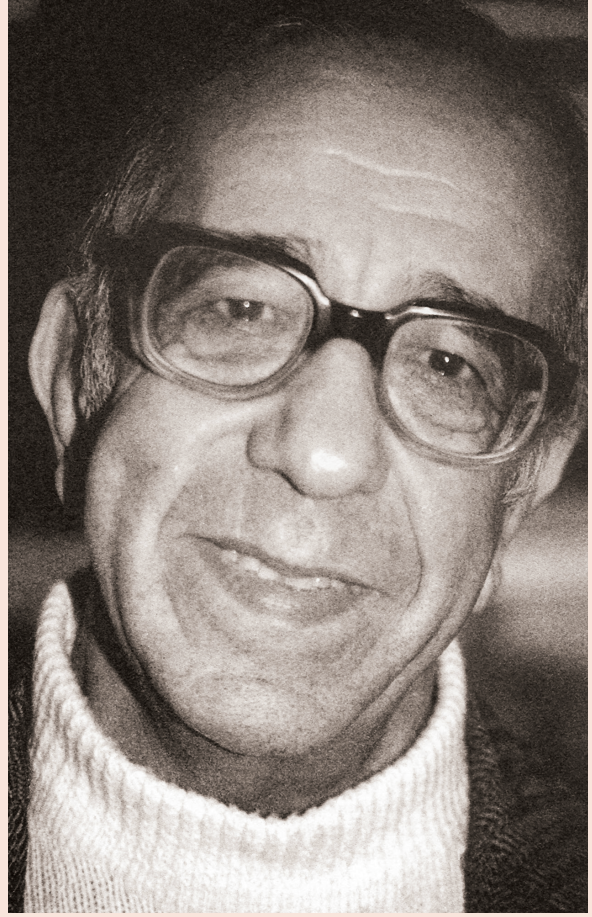
Biçimciliğe Kayma: Biçimi içerikten üstün ya da ayrı görmek, ona öncelik tanımak.

“[Muhalefet vitamini ve
ham devlet sırlarını
anestezi kokteyliyle yutan o
körkütük liberaller
şans getirsin diye mi
tükürdüler paspasa?]”

(İllegal caka, s.37)

Şairin bu dizeleri, şiirin dış yapısındaki farklılıktan ve ona tanınan öncelikten dolayı biçimciliğe kayma örneği olarak ele alınabilir.

Değiştirim: Dilde değiştirimlere gitmek. Birbiriyle ilgisiz ya da az ilgili sözcükleri yan yana getirmek.

Asım Bezirci

“Avarece girdim riske, konjoktüre çektim rest,
asayiş bullak oldum, filinta gibi nakavt;
legal forsum cıvıyor, gönlüme santral şart
Dikkat dikkat, her aşık otodidakt!”

(Garanti Karantina, s. 9)

Şair, kitabının ilk dörtlüğü olan bu dizelerin de yaygın konuşma diline sırt çevirir, soyut bir dile ulaşmaya çalışırken Türkçe’nin yapısını zorlar, birbiriyle ilgisi az sözcükleri yan yana getirirken anlam dışı ve gerçeküstüne benzer yeni bir şiir dili oluşturur, İkinci Yeni izlerini bize gösterir. Bu sebepten değiştirim özelliği başlığı altında söz konusu dörtlüğü de ele alabiliriz.

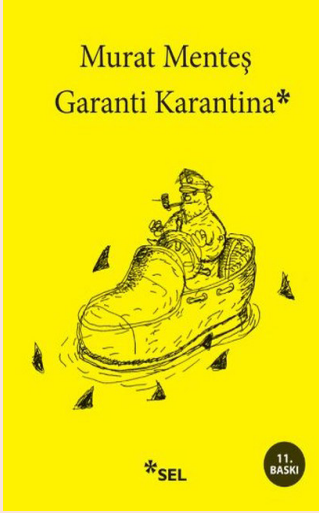
Karıştırım: Anlatımda karışımlara başvurmak. Bunun için duyular ya da algılar birbirine karıştırılır.

“Allah’ım kaderimde anarşi ve protesto
antidepresanlar ve içi boş bir gardirop
ne de çok yer kaplıyor mesela Al Pacino
yardımın gerekiyor Kadıköy’deyim stop”

(Deplasmanda Plasebo, s. 11)

Şairin bu dizeleri şiirinin ilk dörtlüğüdür. Bir alginın yerine diğeri koyulur, işaret edilir. De-

Murat Menteş
Garanti Karantina*

ğişik imgeler ve kar-
şıt duyular arasında
eşitlik kurulduğundan
ve sözlerine cevap bek-
lendiğinden, konu bü-
tünlüğü olmayıp diğer
dörtlüklerle de çağrı-
şım yapılarak anlamları
harmanlanmış dörtlü-
ğü karıştırım maddesi
bağlamında ele alabili-
riz. Deplasmanda Pla-
sebo şiiri Kaan Boşnak
tarafından bestelenmiş,
dinleyiciye sunulmuş-

tur. Sözlerin müzikalitesi yüksek olduğundan ve
yer yer dinî yer yer post modern imgeler barındır-
dığından dolayı da 2018 yılında sevilen, akıllarda
kalan bir şarkı hâline gelmiştir.

“Kinayeli feryatlarla gelme aşka ne güne durur Mozart?
Şefkat iç, hasret solu, merhametten çek bir fırt;
Sevgiliyi tırnaklı bitkilerle tabiat maketleriyle şaşırt
Ya da durma sen de felçli bir aşık gebert!”

(Garanti Karantina, s: 9)

Şair bu dizelerinde de “şefkat içmek, hasret
solumak” ifadeleriyle duyuları birbirine karıştır-
arak yalnız anlamı, anlamsız görüneni, rastge-
le çizilmiş gelişigüzel satırların arasından işaret
ederek bize vermiş, anlamlandırmıştır.

Özgür Çağırışım: Özgür çağırışım yöntemini
kullanmak. Bunun için ırak ya da kopuk çağrı-
şımlarla çalışılır. Çağırışım arastındaki bağ iyice
gevşetilir ya da kesilir.

“Soğukkanlıyımdır genellikle.
Caddeleri kellelerle donattığımda
şıppadak cilveleşir, evcilleşirdi hatta
bıkkın hippî, tüccar molla, ayyaş gerilla.”

(İbretlik libretto, s: 51)

Şairin Muhsin Ünlü’ye ithaf ettiği bu dizele-
rinde çağırışım öne alınarak “bıkkın hippî, tüccar
molla, ayyaş gerilla” sözcükleri karşıt hale getiril-
miştir. Her kelimenin bir anlamı ve çağırışımı olup
(bir) diğer kelime ile karşıt durumda olduğundan
bu madde bağlamında bu dörtlük ele alınabilir.

Soyutlama: Soyutlamaya yönelmek. Bunun
için parça bütünden, tekil çoğuldan koparılır.

“Pekala, yanılmışım fakat isabet olmuş:
Taziyeye giden bir ağır hasta gibi
imgesel rehineler, simgesel değış tokuş...
Kainatı görmezden gelemezsin ki?”

(Seksapel seksen papel, s. 31)

Şair bu dizelerinde genelgeçer çehresini be-
lirleyen yer ve topluma küçük çaplı eleştiride bu-
lunup tekilden çoğulu ayırarak “taziyeye giden
ağır bir hasta gibi” kendisini dış dünyadan soyut-
lamış, ayrıca parçayı bütünden koparmıştır. Bu
bağlamda dörtlüğü soyutlama maddesi başlığı
altında ele alabiliriz.

Anlamsızlık: Anlamdan uzaklaşmaya yönel-
mek. Bunun için anlam bazen ya geriye itilir ya da
atılır. Konu, olay ve hikâyeden sıyrılmaya uğraşılır.

“Sana bir matrakdidiştenfis geçeyim mi?”

Yampiri vampirleri nasıl nalladık
bicili Drakula fideliğini neyle mi biçtik,
klonlanmış KingKong’ların yoklayarak ödünü
interaktif öpücük ehlini ne biçim haşat ettik,
bir pençe darbesiyle şalteri indirerek
adrenalin kazanını kaç yıl kaynattık...
buracıktaşarkılasam yeri mi?”

(Asparagas flashback, s.60)

Şair bu şiirinde kasıtlı bir anlamsızlığı anlamlı
hale getirerek okuyucularına sunar.

Yer yer düşündürüp yer yer imgeleyen şair şi-
irin dinamiğini okura kusursuz hamlelerle sun-
mayı başardığından anlamsızlık maddesi başlı-
ğı altında bu dizeleri ele alabiliriz. İlhan Berk’ e
göre: “Bir şiirin güzelliğı anlama bağı değildir.”
Eğer bir anlamı olursa, bir düşünceyi içerirse bu
rastlantıyla olur: “Şiirin anlamleyin ilkelerinden
biri de rastlantıdır. Örnek olarak bütün sürrea-
listeleri göstermek isterim./ Rastlansallığı hele
düşünce rastlansallığı başköşeye koymalı. İm-
gerastlansallığı bilinen bir şey. Asıl şaşırtıcı olan
düşünceden gelen rastlansallıktır.(...) Ben başı-
boşluğu, bir sözün bir sözü tutmazlığını arı-
yorum.” (Varlık, 15.2.1960/ Dost, Şubat 1962)

İmgeleme: İmgeyi içeriğın üstüne çıkarmak
ya da dışına kaydırmak. Bunun için imge anla-

mın önüne ya da yerine geçirilir, gerçeklikle imge bağlantısı gevşetilir ya da koparılır, karşıt ya da uzak çağrışımlı imgeler kurulur.

“İki kaos finalisti, majör aşka çarpmıştık;
Mikail’in avcunda toz olurken yaz,
derdim: Vicdan azabı depoladım.
Derdin: Zülfikar’la harakiri yapılmaz.”

(Gencebay’ın şarkısında Allah lafzı geçiyordu ve sen, s.13)

Şair bu dizelerinde soyutlamalarını imge yardımıyla gerçekleştirerek, imgeyi içeriğin üzerine çıkarır. Anlamdan uzaklaşarak, okuyucunun beklediği coşkuyu görüntüye bağlar. Menteş’in şiirdeki başarısını üst düzeye çıkaran imgeleme yöntemini bu dörtlüğünde açık bir şekilde imgeleme maddesi başlığı altında ele alabiliriz.

Us Dışına Çıkma: Akıl dışına yönelmek. Bunun için –seyrek de olsa- usun kuralları, mantığın ilkeleri aşılar yahut çiğnenir, gerçeğin niteliği bozulur yahut düzeni yıkılır...

“Yüzümde bin yıllık tropikal sakal,
ilkyardım çantamda ihmal edilmiş hilal.
kulağımda devletin yaptığı vokal,
ilkokulun bahçesinden tank yuvarladım!”

(Atom Bohçası, s.19)

Şair bu dizelerinde mantık sınırlarını zorlayarak okuyucuya düşünme fırsatı sunmuştur. Bunun yanı sıra ahenk sağlayarak şiirde fonetik bir yapı da oluşturmuştur.

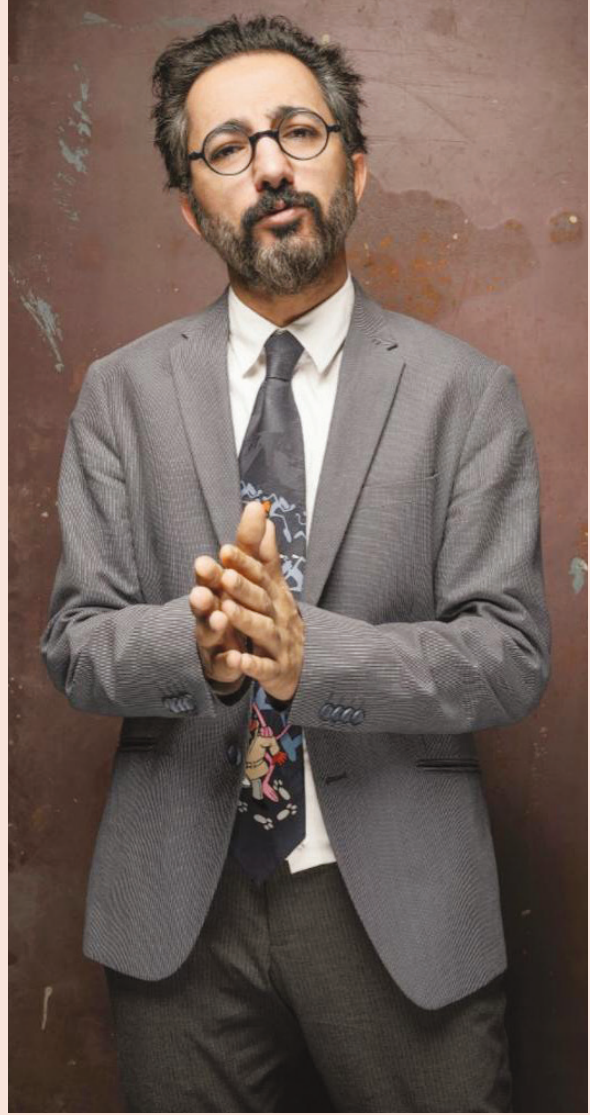
Şairin sürrealizm akımını ustaca kullanabildiğini bize gösteren bu dörtlüğü us dışına çıkma maddesi başlığı altında ele alabiliriz.

Güç Anlaşılma: Kapalı olmak. Şiirde çözülmesi zor yahut olanaksız simgeler kullanılması.

“Mazot rezervimizle zombiler ölçüşemez,
tazımtırak limuzin haddizatında dizel
[dövizin zembereği faizle zaptedilemez]
zonklayan pazularım benzin zammıyla güzel”

(On tazılı ambiyans, s. 22)

Şair birçok şiirinde olduğu gibi bu dizelerinde de anlaşılma kaygısı gütmekten basitlik ve sadelikten uzakta kalmayı tercih etmiştir. Ayrıca şarimiz letrizmden (harfçilik) de bu dizelerinde yararlanmıştır. Anlaşılma için özel bir çaba gösterme-

➤ Murat Menteş

miştir. Adlandırarak olursak İkinci Yeniciler gibi kapalı bir şiir oluşturmuştur. Bu adlandırmayı Murat Menteş şiirinin kapallılığıyla tam anlamıyla aynı kefeye koyamasak da şiir ilk bakışta anlaşılabilir veya hiç bir koşulda anlaşılabilir durumdadır. Ancak şairi tarafından anlamlandırılabilir bir halde okuyucuya sunulmuştur. Bu bağlamda Asım Bezirci’nin İkinci Yenicilerin bir özelliği olarak saptadığı güç anlaşılma maddesi başlığı altında, bu şiir de ele alınabilir. “Şiirinde ara ara halk şiiri şekillerini de kullanan Menteş, söyleyişine bir güzellik katmak için kafiyelemler de yararlanmıştır. Aliterasyon denilebilecek şekilde hazırlanan şiirleri de mevcut özellikle ‘on tazılı ambiyans’ şiirinde ‘z’ harfinin kullanılması yazarın ‘z’ harfine bir tutkunluğu olarak anlamlandırılabilir.” (CAN, 2010)

Okurdan Uzaklaşma: Okurdan uzaklaşmak yahut mutlu, aydın azınlığa seslenmek.

“Evrensel morg argosuyla şakıyan uzmanların
on parmakla gösterdiği tors kitle
bir tolerans kumpası hazırlıyor
flörtün müebbet ceremesi
düşük voltajlı törenle onaylanıyor
tele-kapitalizmin romantik soytarılığı
kamerayla körüklenen geberik sırtışlar
metalik alkışlarla ding dong
haset balyaları kin stokları
optik patikaya naklediliyor.”

(Optik patikada patak, s.32)

Şairin bu dizeleri her okur tarafından anlaşılabilir olacak dizeler değildir. Seslenen –bu dizeleri anlayabilme yetisi olan kitle- için şiirin anlatılan güzel bir hikâyesi bulunmakta. Her okuyucu bu bağlamda farklı sonuçlar çıkarabilir fakat Menteş’in ifade etmek istediği durum tek olay-sonuç gözükmemekte. Şair okurdan uzaklaşarak anlaması muhtemel kitle için veyahut sadece kendisi için var ettiği bu şiiri, okurdan uzaklaşma maddesi başlığı altında ele alabiliriz.

Halka Sırt Çevirme: Garip akımı “halkın dil zevkini bulma”yı amaçlamış “müreffeh ekalliye-te değil, fakir ekseriyete” seslenmeyi istemiştir. İkinci Yeni ise bu amacı ve isteği boş verir. Okurları umursamadığı gibi halkı da umursamaz. Hatta halka seslenmeye, konuşma diline yaslanmaya karşı çıkar.

İncelediğimiz dizelerde bu maddeye uygun bir örnek bulunamamıştır.

Çevreden Ayrılma ve Kaçış: Çevreden ayrılmak. Bunun için ortak dilden, konuşma dilinden kaçılır.

“Transatlantik aslanı! Gel pisipisi!
Tahtalı köyün kömür gözlü şfenski!
Her şaplakta biraz daha aşınıyor galaksi
kaşınıtı dindirir, maçtan sonra otopsi!”

(Rötarlı Rövanş, s. 56)

Şair bu dizelerinde konuşma dilinin anlaşılabilirliğinden uzaklaşarak daha simgesel bir anlatımla kaçış temasına değinir. Bu maddeye en yakın dörtlük olarak şairin bu dizeleri örnek gösterile-

bilir. Çevreden ayrılma ve kaçış bağlamında ele alınabilir.

Asım Bezirci’nin İkinci Yeni Olayı kitabından hareketle ele aldığımız 13 madde üzerinden, Murat Menteş şiirinde İkinci Yeni etkisini gözler önüne serdik. Modern ve geleneksel imgelerin iç içeliğiyle süslü ve yeni bir biçim arayışının hakim olduğu bu eser, romancı Menteş’in şiirsiz olmaz diyerek çıktığı bu yolda, şiiri de kendine en güzel şekilde dert edinebildiğini bize açık şekilde göstermekte. Üstelik Garanti Karantina’dan yola çıkarak şairin kendine has bir dinî-tasavvufî algısı olduğunu da anlamış bulunmaktayız. Özgün dili ve algısıyla her okuyucuyu farklı kıyılara sürükleyen bu post modern eser “Burada ne anlatmak istiyor acaba?” sorusuyla okuru gördüğü rüyadan uyandırıp algısını değiştirmeyi kolayca başarabilmekte. Kelimelerle oynanan oyunlar sayesinde okurun merak güdüsü ağır bastırılabilirdiğinden, her şiir okunmaya başlandığı gibi aynı zamanda bitirilebilmekte. Çarpıcı başlıklarla süslenmiş bu eser, şiirde daha derin, daha güçlü, sonsuza dek anlam ifade edebilecek, dönem okurunun ihtiyacı olan sıradışı bir şiir portresi.

Kaynaklar

A. Kitaplar

- BEZİRCİ, Asım, İkinci Yeni Olayı, Evrensel Basın Yayın, İstanbul 2015.
KORKMAZ, Ramazan, Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı, 11. Baskı, Grafiker Yayınları, Ankara 2016.
MENTEŞ, Murat, Garanti Karantina, 8. Baskı, Sel Yayıncılık, İstanbul 2010.
SALTAN, Aydın, Murat Menteş’in Romancılığı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Ağrı 2017.

B. Elektronik Ortamdan Elde Edilen Kaynaklar

- ARMAN, Ayşe, “Antika Titanik”, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ayse-arman/murat-mentesten-doludizgin-felsefi-bir-polisiye-antika-titanik-keriz-gibi-olun-son-nesil-olacagiz-40964215> (Hürriyet Gazetesi Sitesi, Erişim Tarihi 18 Aralık 2018)
CAN, Bilal, “Garanti Karantina - Murat Menteş”, [https://filbahar.wordpress.com/2010/03/09/garanti-karantina-murat-menten/\(Wordpress](https://filbahar.wordpress.com/2010/03/09/garanti-karantina-murat-menten/(Wordpress) Sitesi, Erişim Tarihi 14 Aralık 2018)
Kitap Cafe Programı, “Murat Menteş - Garanti Karantina”, <https://www.youtube.com/watch?v=3qpkypDSzeE> (Youtube Sitesi, Erişim Tarihi 11 Aralık 2018)
SAKA, Hatice “Murat Menteş”, https://www.selyayincilik.com/basin/garanti_yenisafak.jpeg (Sel Yayıncılık Sitesi, Erişim Tarihi 16 Aralık 2018)

Gökkuşağı Zamanları

Modern dünyanın anarşistleri gibi değildi o zamanın anarşistleri. Meydan okurdu çocuklar, sevgiye karşı gelen geleneklere. Tek davamız “sevilmek”ti.

Yürümeyi ve koşmayı bilecek kadar küçükken babam bana bir top almıştı. Mahallemizde Ali Ağabey vardı, Ali Ağabey’in bakkalında rengârenk topalar vardı. Gökkuşağı renkleriyle sarılmış, küçük, şambiyerden yapılma, 10 para topalar satardı Ali Ağabey. Çok istiyordum bir topum olsun. Mahalledeki çocuklar beni aralarına alsın, ben de onlarla oynayayım. Bizim mahal- lenin böyle kuralları vardı. Mesela topu olmayan maçı yapamazdı. Aslında ben aralarına girmekten çok beni dışladıklarında sıvası dökülmüş (duvar- larla örülü) evimizin kenarında kendi kendime gol atmaca oynamak istiyordum. Küçükken bile kendi kendime yetiyordum ben. Fazlasında gö- züm yoktu, şükretmesini bilirdim bir kuru mut- luluğa.

Babam, doğum günümde almıştı gökkuşağı renkli topumu. O sabah içim içime sığmıyordu. Acaba diyordum, babam bu doğum günümde bana hediye alacak mı? Çok paramız yoktu, aklım yetiyordu öyle şeylere ama sadece 10 para düşer miydi benim için babamın cebinden, onu merak ediyordum.

Kemal Usta derlerdi babama. Ayakkabı tezgâ- hı vardı. Babamın boyadığı ayakkabıyı yüz metre- den tanırdınız. Yenisini yapardı eline geçirdiği herhangi bir kundurayı. Arada Kel Kemal dedik- leri de olurdu babama. Yalnızca aile içinde tabi. Mahallede kimsenin yüreği yetmezdi öyle laflar

söylemeye. Babam da en çok ayakkabılarımıza laf gelecek diye korkardı. Boyamadan çıktıydım bir kere sokağa da okkalı tokadını yiyivermişim mahallenin ortasında. Ağlaya ağlaya evin yolunu tutmuştum hemen. Anneme koşup sarılmışım. Kocan, demiştim; neden beni hiç sevmiyor? Ana- cığım susmuştu. “Deme öyle oğlum, baban o se- nin. Bak karnımız doysun diye akşamlara kadar çalışır, gınahtır.” demişti. Aklım ermezdi benim de... Napayım, çocuğum işte! Ne kadar boğazla- sam da haytallığı içimde tutamıyordum. Evin çatı- sına çıkıp türkü çığırmaya veriyordum kendimi. Kuşlara, gökyüzüne okuyordum parçalarımı. Ka- nat çırparak tebriklerini iletliyordu kuşlar. Gökyü- zü hüznülenip ağlıyordu temmuz sıcaklığında.

Gökkuşağı renkli topu aldığı gün bir kerecik sarılma ihtiyacı duydum babama. Nasip değil- miş zaar; anca ölüm döşegindeyken, komaday- ken daha doğru, anlayacağınız bilinci yerinde değilken sarılmak nasip oldu yıllar sonra. O gün Ali Ağabey’in önünde çok kızmıştı bana. Ayıptı babayla münasebete girmek. Modern dünyanın anarşistleri gibi değildi o zamanın anarşistle- ri. Meydan okurdu çocuklar, sevgiye karşı gelen geleneklere. Tek davamız “sevilmek”ti. Topu aldıktan sonra “Hemen eve geç!” dedi. Geliyo- rum arkandan diye bağırdı mahallenin ortasında. Ormanlar kralı aslanı bile imrendirirdi babamın bağırsı. Yine sevgisini gösterecek diye düşündüm eve giderken. Babalar döverek severmiş annemin

Leonid Afremov

dediğine göre. Eve geldim ama ağzımı bıçak açmıyor. Gökkuşağı renkli topum gözüme hoş gelmiyor artık. “Nerden istedim şu lanet topu, sopa yiyeceğim yine durduk yere.” deyip söyleniyorum. Biraz sonra idam edilecek suçlular gibiydim. Dua ediyorum çok. Çocuk akıllı, bildiğim dua da yok da Subhaneke deyip Kulvallaha okuyorum. Arada bir de “Valla Allah’ım, bir şey yapmadım; biraz sarılmak istedim sadece!” deyip avuçlarımı yüzüme sürüyorum. Kapı vuruldu. Yerimden kalkıp kapıyı açacağım ama şeytan diyor “Kaç oğlum durma! Öldürecek seni.”. Dinlemedim şeytanı, büyüdüm lan ben dedim. Açtım kapıyı ama bir bakışım var babama... Bu sefer dayak yesem de ağlamayacağım bakışı. Anlattığım gibi baktım bakmasına da kelebek ömürlü bir bakıştı sadece. Kaşları çatık

kocaman bir adam üstünüze yürüyüp “Hani lan topun nerde?” deyince sert bakışmış, büyümekmiş bir şey kalmıyor aklınızda. “Burada baba, getireyim mi?” dedim korktuğumu belli etmemeye çalışarak. “Anana söyle komşuya gitsin. Olanları görmek istemez. Sonra da topu al salona gel!” dedi. Anneme koştum hemen babamın sözlerini birbir aktardım. “Git anam, büyüdüm ben artık.” dedim. Annem öptü beni, sesini çıkarmadan gitti. Kaldık mı babamla yapayalnız. Salonda bekliyor beni. Daracık hol, yürümesi zor bir yer hâline geldi bana. Sırat köprüsüydü benim için dünyanın. Korka korka da olsa girdim salona. Elimde topum, dimdik duruyorum karşısında. Babam ayağa kalktı, ceketini çıkardı. Oturduğu koltuğu geriye doğru çekti. Diğer koltukları da yerinden oynattı biraz. Salonda alan açmak için uğraşıyordu sanırım. Ben de kendi kendime “Ulan ben baya büyüdüm herhâlde babam beni dövme için yer bile açıyor.” diye düşünüyordum. Babam doğruldu baktı bana “Ee hadi gel ilk siftahını birlikte yapalım şu topun.” dedi. “Esas mı baba?” dedim. “Esas tabi ama bak aramızda anan sorarsa fena dövdüm seni tamam mı?” diye sordu babam. Ecel terlerim mutluluk gözyaşlarına karıştı bir anda.

Kafamı salladım babamı onayladığımı belli ederek. Ne çerçeve bıraktık o gün babamla ne devrilmemiş vazo. Hayatımdaki en güzel maçı benim için. Koltuktan kaleler, sandalyeden futbolcular, çoraptan kramponlar ve rakibim boş duvarlar değil artık. Babama karşı oynuyorum. Gol atınca babama koşuyorum. “Aferin aslanıma!” diyor babam ama gözlerinin içi gülüyor; fark ediyorum. Mutluluktan ağlandığını da o gün öğrendim ben. Maç bittiğinde babamın kaşları eski konumuna geri döndü. Heybetli bir hâl aldı babam tekrardan. Ceketini giydi, tam evden çıkacaktı ki geri döndü. Elini omzuma koyup ilk ve son samimi sözlerini söyledi bana: “Bir maç bile yapamayacaksam ne diye bir oğlum var ki...”

Herkesin hayatında bir “gökkuşağı zamanı” vardır. Bir maçlık bile olsa... ✨

İki Yorgun Bahar

Sonra beraber bakıyorlar. Okyanuslar arasından yoksul şehirleri ve onların arka sokaklarını birleştirmek ister gibi, olmayacak bir şeyleri kılıfına uydurmaya çalışır gibi, çok düşünmek, mutlaka düşünmek her şeyi çözecekmiş gibi.

Çay bahçesi gibi bir yerde oturuyoruz.

Bardaklarımız yarılanmış. Hızlıca bitirip masanın yanından geçmekte olan garsona el işareti yapıp yenilerini getirmesini istiyoruz. Biz çaylarımızı beklerken sahilde bizim masamıza yakın bir banka yaşlı bir adam yaklaşıyor. Takım elbiseli. Ceketinin tüm düğmeleri ilikli. Boynunda ince düğümlü, siyah, üstü kırmızı çizgili bir kravat. Sağ gözü hafif kısık ve fersiz. Oturup arkasına yaslanıyor. Sağ elinde bir türlü bırakmadığı ağır bir baston. Başının etrafında rüzgârla hafif hafif titreşen beyaz bir saç demeti. Bacak bacak üstüne atıyor. Vücudunun şişip sönmesinden derin bir nefes alıp verdiğini anlıyorum. Kesik kesik öksürüyor.

O sırada çaylarımız geliyor. Attığım tek şekeri, kaşığı bardağın içinde ağır ağır çevirerek eritmeye çalışıyorum. Karşımda oturan Ayla'ya bakıyorum.

Kıvrılmış dudak ucuna, yuvarlak burnuna, gözbebeğinin yanındaki küçük kahverengi lekeye. Öyle hevesli hevesli neye baktığını soruyorum. Gü-lümsüyor. Kızlar, diyor. Mesaj atmışlar. Fotoğraf atmışlar onlara bakıyorum. Sana da gösteririm diyor eve gidince.

Tekrar bankta oturan adama bakıyorum. Oturuş şeklini hiç değiştirmiyor. Sadece belli aralıkla denizde baktığı noktaları değiştiriyor. Bazen çekilmekte olan güneşin yaydığı cılız yansımalara, bazen uzaklardan geçmekte olan bir gemiye, bazen de üzerinde sadece tavşanların gezindiği küçük adacığa bakıyor.

O sırada yolun diğer tarafından bir başka yaşlı adam diğer boş banka yaklaşıyor. Takım elbiseli değil. Üzerinde kısa kollu, kendisine biraz bol gelen mavi bir gömlek. Krem rengi kumaş bir pantolon. Başında pantolonun rengiyle uyumlu bir şapka. Elinde tıkırdayıp duran kahverengi

misket kesim bir tespih. Biraz da kambur sanki. Beyaz saçları şapkasının diplerinden taşıyor. Sıkı, birbirine kenetlenmiş dudakları, yorgun hafif şaşkı bir sağ gözü var. Diğer adamın yanındaki banka oturuyor. Denize bakıyor. Denizde çölü bulmak istermiş gibi, denizde kelimeyi ve onun anlamlarını bulmak istermiş gibi bakıyor.

Sonra beraber bakıyorlar. Okyanuslar arasından yoksul şehirleri ve onların arka sokaklarını birleştirmek ister gibi, olmayacak bir şeyleri kılıfına uydurmaya çalışır gibi, çok düşünmek, mutlaka düşünmek her şeyi çözecekmiş gibi, “bura”dan “ora”yı, “ora”dan “bura”yı savunur gibi, cezvede ısıtılmış ılık bir sütü içer gibi, dünyanın tüm afyonlarını çakmak gazıyla yakmak istiyormuş gibi bakıyorlar.

Birbirlerinin varlığından haberdarlar. Bu haberdarlığın ağırlığını ben bile hissediyordum oturduğum yerden. Ayla telefo-

Leonid Afremov

nu bırakmış. Uzaklara bakıyor. Bazen dönüp bana bakıyor. Bakışlarımız çarpışıyor. Artık diyorum kendi kendime, o perdeler yok bakışlarımızın arasında. İçime bir huzur çöküyor.

“Göremiyorum artık!” diyor. Kafamı çeviriyorum. Takım elbiseli adam konuşuyor. “Gözlerim iyice zayıfladı. Gençliğimde hep merak ederdim. Körlük nasıl bir şey? Bir insanın gözlerini kapatınca karşılaştığı karanlığın içerisindeki o ulaşılmaz renkli âlem mi yoksa bambaşka bir şey mi diye. Şimdi şu yaşımda şu deniz ağır ağır perdelenirken bu soruya verilecek cevabı bulmaya ömrümün yetmeyeceğini biliyorum.”

Diğeri sıkı dudaklarını aralayıp hafifçe gülüyor. “Biliyorum.” diyor. Takım elbiseli “Nerden biliyorsun?” der gibi başını çevirip bakıyor. “Anlatmıştın. Yine bir zamanlar bu banklarda oturuyorduk. Yine bu denize bakıyorduk. Ben zamanla birlikte atması için uğraşıyordum nabzımın bilirsin. Paris’i atımla dolaşma hayallerimi anlatıyordum sana. Sonra banliyö trenlerini, yıkanmış bir üzüm salkımının tazeliğini, bana arkadaş selamları getiren genci, yıkadığım ölümlerimi, kulağıma en gizli anlarda fısıldanan görevleri anlatıyordum. Sen de bana kalın ciltli kitapları, kanlı biten düelloları, barışıklarını, yüz kişilik dilleri,

bir türlü gidemediğin o uzak ülkeleri, babanın sana anlatıp sonra da başkalarına anlatmanı yasakladığı ucuz aşk maceralarını anlatıyordun.”

Takım elbiseli adamın yorgun gözlerinde anlık bir parlama belirdi. Eski günleri hatırladığını gösteren bir gülümseme yayıldı yüzüne. Dudaklarının arasından sararmış, bulanık dişleri göründü. Başını tekrar denize çevirdi. Diğeri “Biliyorsun ben hiçbir şeyi unutmam.” diyerek gömlek cebinden çıkardığı not defterini salladı. Sonra da açıp içine küçük bir kurşun kalemle bir şeyler karaladı.

Takım elbiseli adam, diğerrinin yaptığı şeyi görüp denize doğru bir kahkaha bıraktı. Diğeri de defteri gömlek cebine geri sokup bu kahkahaya içtenlikle cevap verdi. Tüm sahil bu iki ihtiyarın attığı kahkahalarla çınladı.

O sırada Ayla “Kalkalım artık, yeter oturduğumuz, sıkıldım.” dedi. Kalktık. Hesabı masaya bırakıp çıktık. Denizin kokusunu, kedileri, martıları arkamızda bırakıp yürümeye başladık. Koluma girdi. Kala-balıklaşan akşam sokaklarında ağır ağır yürümeye başladık.

“Yaşlı adamları gördün mü?” dedim. “Sahildeki. Hani banklarda oturan?”

“Ben bir şey görmedim.” dedi. “Hem yaşlı adam falan da yoktu sahilde nereden çıkarıyorsun bunları?” dedi. Gayriihtiyari dönüp oturduğumuz yere baktım. Banklar görünmüyordu. Uzakta denizin kıvrıntılı maviliğinden başka hiçbir şey yoktu.

Sadece kulaklarımda birbirini tamamlayan iki kahkaha, bir de kolumda Ayla vardı. ✨

Bitkisel Hayallerin Kuramı

Dur dur
Koordinatları vermedim
Yıldızları besteledim
Notalar bir ışıık
Koy koy
Kalbinin en derinine koy
Yalnız o dokunabilir gözlerine
Karanlık ya da bir kül
Yağar durur ömrüne
Yığın yığın birikir önüne
Sen bitkisel bir hayalde
Öylece susarken
Birinin gelip
Fişini çekmesini beklersin! ❄

Barton Fink: Sanat, Delilik ve Sistem Üzerine

Hollywood tımarhanesi ve cehenneminin özelinde kapitalizmin
beşiği olan Amerika'yı resmeden film, güç ve militarizm
ortaklığının batağını açıkça gösterir.

Dikkat! Bu yazı filme dair içerik bilgisi (spoiler) barındırmaktadır.

Barton Fink yazdığı oyunuyla dikkatleri üzerine çekmiş beğenilen bir yazardır. Bu beğeni ve ilgi zamanın başarılı yazarlarını bünyesine katan Hollywood yapım şirketlerinin gözünden kaçmaz kuşkusuz. Becerilerini paraya dönüştürme telkinlerine, başta sanatının farklı bir amacı olduğunu söyleyerek karşı çıksa da gelen teklifi kabul eder ve Hollywood dünyasına adımını atar.

Yapımcıyla görüşmek üzere Los Angeles'a ayak basar ve bir otele yerleşir. Hollywood dendiğinde Amerika'nın, Amerika dendiğinde de kapitalizmin aklımıza gelmesi kaçınılmazdır. Otel, sistemin bir parçası hatta bizzat temsili olarak karşımıza çıkar. Filmin ilk görüntüsü bunun emarelerini ta en başta verir. Başlangıçta kırmızı bir duvar karşımıza çıkar. Tıpkı Kubrick'in *Shining*'de Amerikan bayrağı altındaki otel salonunun kolonlarını kırmızı renkte kadrja alışı gibi Coen kardeşler de otelin yeşil duvar kaplamalarının altını baştan gösterir bize. Alta yatan acılar, saklanan fakat ortaya çıkmasıyla nam salmış gerçek acılar yönetmenlerin eliyle gözlerimizin önüne gelir. Barton Fink sistemle barışık ama bir o kadar da sanat misyonundan taviz vermek istemeyen duruşuyla Hollywood'a dâhil olur. Yapımcıyla görüşmesinde B filmler

için ahmakça senaryolar yazmasının istenmesiyle Barton Fink'in gerçek serüveni başlar. Fakat kahramanımız görüldüğü kadar uyumlu değildir. Zaten yazar arkadaşının kitaplarının onun sevgilisi tarafından yazıldığını fark ettiğinde her şeyin arkasında bir sahtelik yattığını fark eder. Bu doğrultuda otelin sıcağı arttıkça kahramanın buhranları artar. Barton bu aşamada dökülen duvar kâğıtlarının altındaki kırmızı zemini görmeye başlar. Bu, bir yandan Hollywood'un ve onun dâhil olduğu sistemin üzerine kendini inşa ettiği acıları simgelerken diğer yandan Barton Fink'in bilinçdışı dürtülerini simgeliyor gibidir. Zaten sistemin yıkıcılığı "id"den gelir. En temel dürtülerimizden biri olan yıkıcılık insan eliyle kurulan sistemlere de geçmiştir. Kim İkinci Dünya Savaşı'ndaki devletlerin hoyratça ve acımasızca davranan yaratıklardan farklı olduğunu söyleyebilir ki? Bu çıkarımlar filmin sonuna doğru yapımcının bir asker kılığına bürünüp savaş için çağrıldığını belirtmesiyle doğrulanır.

Hollywood'u temsil eden yapımcı doğrudan sistemi ve devleti temsil eder. Kaldı ki paranın söz konusu olduğu her yerde sistemden rahatça bahsedilebilir. Yapımcı, görüldüğü kadarıyla tek yönelimi para olan biri olarak temsil edilir. Bu noktada Barton Fink'in uyumsuzluğu bizi bir başka noktaya götürür. Bir türlü senaryoyu yazamaması içsel çelişkilerini alevlendirir ve üzerindeki baskıyı arttırır. Baskı, sıcağı beraberinde

➤ Barton Fink Filminde bir sahne

getirirken Barton Fink yan odadaki komşusuyla tanışır. Yine filmin sonunda öğreneceğimiz üzere psikopat bir akıl hastası olan bu adamdan ve Barton Fink'ten başka bir otel sakini göremememiz manidardır. Otel, sistemi ve onun yarattığı cehennemi temsil ederken aynı zamanda bir sanatçının sisteme uyumsuzluğunu kaçınılmaz bir noktaya sürükler. Barton Fink'in sınırları artar. Yan odadaki adam amiyane tabirle delidir zaten. Otel, uyumsuzları toplayan bir tımarhane gibi görünür. Barton Fink kendi cehennemi ve tımarhanesinde sanatına ihanet ederek saçma senaryolar yazmaya zorlanır. Barton Fink'in tarihi "deliliğin tarihi"ne benzer.

"... zorunlu çalışmanın aynı zamanda cezalandırma ve ahlaken kontrol altına alma özelliği de vardır. Gerçekten de, oluşmakta olan burjuva dünyasındaki en büyük kötülük, ticaret dünyasındaki en önemli günah artık bilinmektedir. Bu, Orta Çağ'da olduğu gibi kibir ve açgözlülük değil, işsizliktir. İslahevlerinde bulunanları içine alan ortak kategori, bu insanların üretime, dolaşıma ya da zenginliklerinin birikimine dâhil olma yönündeki kapasitelerinin (kendi hatalarından dolayı ya da kaza sonucu) yetersizliğidir. Üzerlerine tokat gibi inen dışlama olgusu ise bu kapasite noksanlığıyla doğru orantılı olup modern dünyada daha önce var olmayan bir duraklamanın oluşumuna işaret eder. Böylelikle, bir yere hapsedme olgusu, oluşum süreci ve en önemli anlamıyla, sosyal alanın bu

tekrar yapılandırılmasıyla ilişkili olmuştur." (Foucault, 2015).¹

Kendisi ekonomik çarkın içine girmeyi senaryoyu yazamayarak – bilinçdışı düzeyde de olsa reddetmektedir. Kapitalizmin üretkenlik takıntısına hiçbir şekilde uymamıştır. Böylece oraların tımarhanesinde yerini kolayca almıştır.

Hollywood tımarhanesi ve cehenneminin özelinde kapitalizmin beşiği olan Amerika'yı resmeden film, güç ve militarizm ortaklığının batağını açıkça gösterir. Duvardaki ilham verici resim, şahsıma hep reklam filmlerini hatırlatır. Plajdaki kadın bir anda dönüp bir ürün tanıtacak gibidir. Barton zaten ilhamını doğrudan oradan alır ve filmin sonunda kendisini orada bulur. Bilinmez, bu durum Amerikan rüyasına ulaşma ya da onunla barışma olarak okunabilir mi?

Kral, "Gördüğüm düşü ve ne anlama geldiğini bana açıklamazsanız, kararım kesin, paramparça edileceksiniz" diye karşılık verdi, "Evleriniz de çöplüğe çevrilecek." Daniel 2:5

Cehennemden kaçmak zordur sonuçta. Hele zincirlerinizi "Heil Hitler!" diyen biri çözüyorsa cehennemden çıkarsanız bile ne anlam ifade eder ki? Günahkârın günahkârı azadı, yeni bir cehenneme giriş olmaz mı?

¹ Foucault, M. (2015), Akıl Hastalığı ve Psikoloji. (3. baskı), İstanbul: Ayrıntı Yayınevi. ➤

Buz Gibi Havada Drakula Avı

Açıkça söylemem gerekirse Bram Stoker; Hitler gibi Mussolini gibi,
sırp kasabı Mladiç gibi ruh hastası canileri tanıyacak kadar
yaşayabilseydi Vlad Tepeş'in esamesi okunmazdı.

Çocukluğunda masal dinlemeyen yoktur herhâlde. Bana kalırsa her çocuğun edebiyatla tanışması masalın gizemli dünyası sayesinde olmuştur. Bazen Keloğlan'ın, bazen bir devin, bazen bir prensesin sayesinde fantastik dünyalara atmışızdır kendimizi. Çocuk ruhumuzdaki merak duygusu ile Kaf Dağı'nın ardındaki mucizeyi arayıp durmuşuzdur. Bu merak duygusu kimileri için yaş büyüdükçe daha yoğun fantastik bir dünyanın kapılarını aralar. Bu dünyaya mitolojik kahramanlar, karanlık yüzler eklenerek masalsı dünya yerini daha farklı bir boyuta bırakır. Korku hikâyeleri geceleri ürpertici olsa da bu gizem ve tüyler ürperten detaylar dikkat çekiciliğini belli bir kesim için her zaman korur. İşte bu gizem bu sefer benim gezimin odak noktası oldu ve ürkütücü bir karakter gezime yön verdi. Bu nedenle Bram Stoker'ın pek çok kez sinemaya da uyarlanan ikonik karakteri Drakula'nın esinlenildiği düşünülen Vlad Tepeş'in topraklarına yani Transilvanya'ya ayak basmak için soluğu Bükreş'te aldım. Rotamı çizdim ve yepyeni bir macera için Bükreş'e gittim.

Bükreş'e vardığımda buz gibi bir hava karşıladı beni. Mecaz değil, sahiden de yürürken ağaçların üzerindeki buzların donma sesini duyabildiğiniz bir havadan bahsediyorum. Soğuktan cildinizin yandığı, çatıllardan sarkan buzların etrafı sardığı bir buz bu. Buna karşın Romanya

insanının yardımsever ve içten davranışları soğukluğu unutturabilecek cinsten. Ancak benim gerçek bir sıcaklığa ihtiyacım var; daha iyi ısınabilmek ve gezi planımda yer alan yerlerden birine gitmek adına Oldtown bölgesinde buluyorum kendimi. Caru cu Bere ismindeki 1899 yılından beri hizmet veren bu tarihî binada papanaşi isimli genekselleşen tatlımı yerken bir zamanlar bizim için çok önemli yer teşkil eden Lebon pastanesinin şimdiki hâline üzülüyorum. Çünkü insanlar sadece bu tarihî dokuyu teneffüs etmek için burayı tıka basa dolduruyor. Zamanında bizde de buna benzer tarihî mekânlar, edebiyatın kalbinin attığı yerler vardı. Ancak yanlış restorasyonlara kurban gitmiş olmaları beni bir miktar üzüyor. Bizim de böyle bir kültür oluşturmamamız biraz burulmama sebep oluyor. Bu orijinal yapıyı çok beğensem de ertesi gün yoğun geçeceğinden buradan erken ayrılıyorum. Ertesi sabah Bükreş sokaklarını arşınlamaya başlıyorum. Bükreş sokakları tarih ve sanatın iç içe geçtiği dokusuyla beni çok hoşnut ediyor.

İlk durağım olan Çeşmeci Parkı'nda soğukla rağmen güzel bir yürüyüşle gezimi taçlandırıyorum. Parkta kuşları besledikten sonra yanlış mevsimde geldiğim şehrin tarihî binaları ile geçmişe doğru bir yolculuk yapıyorum. Özellikle George Enescu Müzesi, Ulusal Tarih Müzesi ve Ulusal Sanat Müzesi Bükreş'e gelenlerin muhakkak ziyaret etmesi gereken yerlerden. Binaların hemen hemen hepsine hakim olan doku barok ve rokoko

➤ Bran Kalesi

biçiminde işlenmiş. Bu görsel şölene dalıp müzelerde Romanya'nın tarihine ve sanatına göz atmak kendimi şanslı hissetmemi sağlıyor. Ulusal Sanat Müzesi'nde, Rembrandt'ın bir eserini bile görme şansına erişiyorum. Ben bu tip gezilerimde daima evrende insan olarak yer aldığım için ve bu rolü bu şekilde gezilerle nitelikli hâle getirebildiğim için şükrederim. İyi ki buradayım, iyi ki burayı gördüm ve iyi ki zamanımı bu şekilde değerlendiriyorum diye bir kez daha şükrediyorum. Bir şehre turistik amaçla gidip hiçbir kültürel aktivitede bulunmayarak dönmek benim için en üzücü şey olurdu diye düşünüyorum. Çünkü ben kendi adıma bir şehre gittiğimde oranın insanı ile sohbet etmeyip kendime bir şey katmadıktan sonra o gezinin anlamsız olduğuna inanıyorum. Güzel Bükreş sokaklarının her yanı ayrı bir abide, her yanı ayrı bir estetik harikası... Bu şehrin Balkanların Paris'i lakabını sonuna kadar hak ettiğini söyleyebilirim. Hatta öyle ki Paris'teki Zafer Takı'nın benzeri Bükreş'e de yapılarak bu lakap biraz daha perçinlenmiş. Aslında sanatla örülü bu kentin bana göre böyle taklit bir esere ihtiyacı yok. Ama muhtemelen büyük devletlere duyulan gıpta, bazı hatalara sebep oluyor. Yolu düşüp Bükreş sokaklarını arşınlayanlar bana bu konuda hak verecektir, sanırım.

Bükreş sokaklarının altını üstüne getirdikten sonra ertesi günü heyecanla bekliyorum. Ertesi gün ise erkenden kalkıp tren istasyonuna doğru yol alıyorum. Amacım bir gün önceden aldığım Braşov biletim ile önce Braşov'u ardından Bran Kalesi'ni görmek. Ancak hava koşulları nedeniyle trenim önce bir saat erteleniyor sonra ise iptal oluyor. İstasyondakilerin yardımıyla bir çare bulmaya çalışsam da bir gün evvel çıkan fırtınanın yarattığı tahribat demir yollarını kullanılmaz hâle getiriyor. Bu durumda umutsuzca tam hayallerimin suya düştüğünü düşünürken bana Bükreş'i gezdirebileceğini söyleyen ancak tek başına gezmekten hoşlandığım için reddettiğim sosyal medya arkadaşına ulaşmak aklıma geliyor. Kendisi beni oraya ulaştırmayı memnuniyetle kabul ediyor. Taksicilerin 800 lei ödemem karşılığında yapmayı vaat ettikleri geziyi 200 lei benzin parası ile kotarıyorum. Yol boyunca Karpat Dağları'nın eşsiz manzarası ile farklı kültüre sahip ancak ortak paydada buluşabilen iki kişinin sohbeti ile yolculuğumuzu tamamlıyoruz. Oldukça inançlı bir Ortodoks olan arkadaşımın bir kaygısı var: Romanya insanının iyi niyetli olduğunu hatırlamam ve ülke ile iyi izlenimlerle buradan ayrılmam. Bunu tüm yolculuğum boyunca bana tekrarlıyor. Anılarda güzel iz bırakmak en büyük

Caru cu Bere

gayesi. Ben de hayallerim suya düştüğü anda gayet profesyonelce bana yardım eden bu kişinin hakkını sürekli teşekkür ederek teslim etmeye çalışıyorum. Her ülkenin misafirperverlik algısı çok farklı ve herkes kendi ülkesinde hakkında olumsuz bir imaj varsa bunu yıkmak için elinden geleni yapıyor. Bu seferki görevi Romanyalı arkadaşın başarıyla yerine getirdiğini söyleyebilirim.

Bran Kalesi'ne ulaştığımda ise hayallerimden birini daha gerçekleştirmiş olmanın hazzını yaşıyorum. Bütün gezi anılarım çok kıymetli ve bu anılara bir tanesini daha eklemek beni çok memnun ediyor. Vlad Tepeş bir zamanlar Kazıklı Voyvoda ismiyle nam salmış, işkence yöntemleri ile tanınan tarihî bir şahsiyet. Bram Stoker da Drakula isimli eserini yazarken Tepeş'ten oldukça etkilenmiş. Özellikle Drakula betimlemeleri Tepeş'i çok fazla andırıyor. Ancak açıkça söylemem gerekirse Bram Stoker Hitler gibi, Mussolini gibi, Sırp kasabı Mladıç gibi ruh hastası canileri tanıyacak kadar yaşayabilseydi Vlad Tepeş'in esamesi okunmazdı. Bir edebî esere ilham veren kahramanı ve şatosunu görmek beni biraz ürkütse de bu fantastik evren beni içine çekiyor. Benim gibi düşünen birçok insan olmalı ki oldukça yoğun turist çeken bu şato-

da büyük bir kalabalıkla yürüyorum. Kalenin içine girdikçe, işkence aletlerini gördükçe bir insanın bu vahşeti hangi nedenlerle yapıyor olursa olsun yapmış olmasına aklım ermiyor. İnsan, yaradılışı gereği vahşeti ve şefkati bünyesinde barındırabilen bir canlı. Önemli olan iyi yönlerini ön plana çıkarabilmek kötü tarafları törpüleyebilmek. İçindeki fırtınaları insanlara zarar vererek dışa vuran Vlad Tepeş'i ve yöresini sadece tarihî bir karakter ol- saydı görmek gibi bir kaygım olmazdı diyebilirim. Ancak olumsuz yönleri ile tanınan birinin bir edebî esere ilham kaynağı olması bu kaleyi değerli kı- lıyor gözümde. Burada karanlık tünellerden geçip ürkütücü odaların havasını soluyorum. Bu vahşete tanık olan geçmişteki insanların ruhları için huzur dilemekten başka bir şey gelmiyor elimden. Ruhumdaki ikilemden istediği yerlerden birini daha görmüş olmanın verdiği sevinç galip çıkıyor.

Gezi bittikten sonra beni bekleyen arabaya binip Bükreş'e doğru yola çıkıyoruz. Uzun bir yolculuk sonrası otele vardığımda yorgun ama bir o kadar da mutlu hissediyorum. Çünkü yapılan her gezi yeni tanınan insanlar demek. Yeni bir kültürü yerinde görmek demek. Ben de buna sahip olabildiğim için bu mutlulukla uykuya dalıyorum. <

Osmanlı Devleti'nin Dağılma Devri

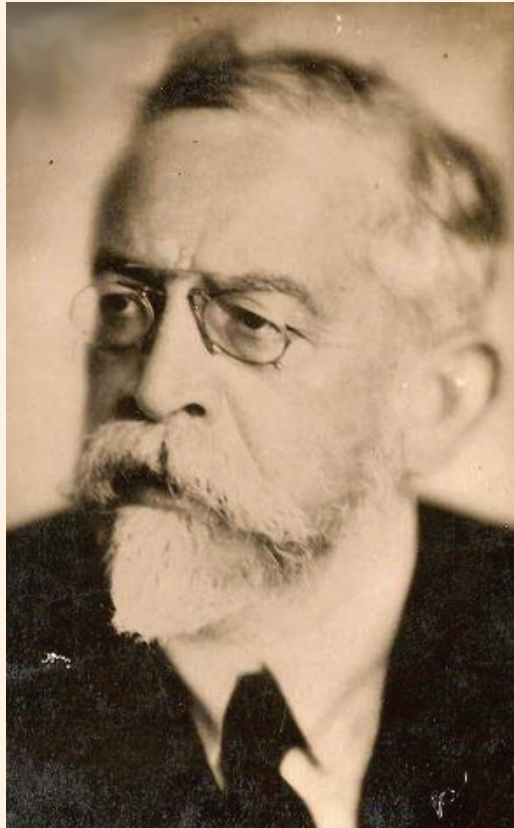
Yusuf Akçura'nın bu eserindeki en önemli özellik adından da belli olduğu üzere Osmanlı Devleti'nin son devrini sonuca yönelik değerlendirmesidir. Bugün hâlâ Akçura'nın kitabının güncelliğini korumasının en önemli özelliği, yapmış olduğu tespitler ve işaret ettiği noktalardır.

İlk baskısı 1940 yılında yapılmış olan Osmanlı Devleti'nin Dağılma Devri aslında Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanan Türk Tarihinin Anahatları eserinin Yusuf Akçura tarafından yazılan bölümüdür. Akçura, eseri yazmaya başlamış olsa da maalesef ki ömrü, kitabı tamamlamaya yetmemiştir. Bu sebeple eser, eksiklikleri giderildikten sonra yayımlanmıştır.

Osmanlı Devleti'nin Dağılma Devri, Ötügen Neşriyat'ın Yusuf Akçura serisine binaen bu yıl (2018) tekrardan basıldı. Kitapta okur tarafından bugün anlaşılması güç olan kelimelerin yanına köşeli parantez içinde bugünkü anlamları verilmiş. Eserin sonunda üç farklı harita ve İstanbul'un şehir planı ile Belgrad şehrinin gravürü de bulunuyor.

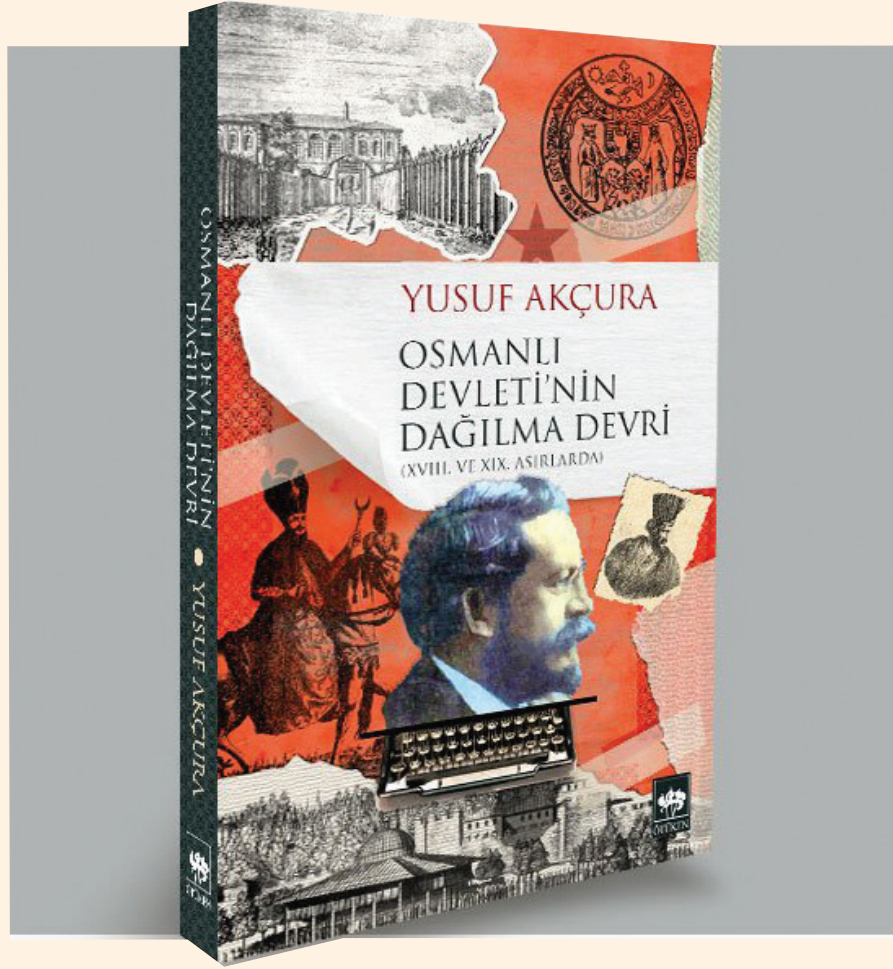
Dokuz ana bölümden oluşan kitapta bir de dizin bölümü yer alıyor.

Yusuf Akçura

Akçura, ilk bölümde Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasındaki döneminin bir portresini çıkartıyor. Bu bölümde devletin sınırlarını, nüfusunu, siyasi ve idari sistemiyle birlikte iktisadi ve mali durumunu da görmek mümkün. Ayrıca merkez otoritenin zayıflaması ve Osmanlı'nın dış ilişkileri de bu bölümde ele alınmış. İkinci bölümde ise imparatorluğun dağılmasına yol açan başlıca nedenler sıralanıyor. Sıraladığı 22 sebepten sonra Akçura, imparatorluğun bir buçuk asır daha yaşamasını ve ardından yeni bir devletin kurulmuş olmasını hayretle dile getirir.

Osmanlı Devleti'nin dağılma dönemini ele aldığı üçüncü bölüm ise Kırım'ın elden çıkmasıyla başlar. Ardından gayrimüslim toplulukların ve Türk olmayan Müslüman toplulukların imparatorluktan ayrılımlarını iki alt başlık altında inceler. Akçura, dördüncü bölümde çöküşün engellenmesi için aranan çözüm yollarını ele alır. III. Selim'den

itibaren yapılan askerî ve malî ıslahatları ve etkilerini anlatır. Beşinci bölüm ise Fransız İhtilali'nin, Osmanlı Devleti üzerindeki etkileri üzerinedir. Kısaca Osmanlı ve Fransa'nın tarihî ilişkilerine değindikten sonra ihtilal fikirlerinin Doğu'daki etkilerini anlatır. Ardından Fransa ihtilal hükümetlerinin Doğu siyasetini üç alt başlık altında inceler: Napoleon Bonapart'a kadar Fransa'nın Doğu siyaseti, Napoleon'un tesirinde Fransa'nın Doğu siyaseti ve Fransa Cumhuriyeti'nin Mısır'a bir heyet-i seferiye göndermesi. Altıncı bölüm ise Osmanlı'nın Fransa karşısında yeni ittifaklar arayışını anlatır. İngiliz, Rus ve Napoli ittifakı üzerine dikkate değer bilgiler sunar. Yedinci bölümde Osmanlı ile Fransa Cumhuriyeti arasındaki Mısır ve Suriye Savaşlarını ve sonuçlarını ele alır. Sekizinci bölüm Avrupa siyasetindeki değişimleri ele alırken son bölüm III. Selim ıslahatlarının başarı-sızlığı üzerinedir.

...Yukarıda sayılan âmiller, bir devletin inhitat ve inkırazına kâfi gelebilecek illetlerdir. Osmanlı Devleti, bütün bu illetlere malûl olmasına rağmen, XVIII. asırdan sonra dahi, mütemadî küçülmek ve zayıflamakla beraber, bir buçuk asır kadar daha yaşayabilmiş ve inkıraz sıralarında bu devletin esas unsuru olan Türklüğün harikulâde hayatıyeti, parçalanarak dağılmış imparatorluğun içinden taze ve kavi bir devletin doğmasına kifayet etmiştir. (s. 27)

Yusuf Akçura'nın bu eserindeki en önemli özellik, adından da belli olduğu üzere Osmanlı Devleti'nin son devrini sonuca yönelik değerlendirmesidir. Buna karşın Akçura'nın bu süreçte değindiği konular ve yaptığı tespitler oldukça dikkat çekicidir. Bugün hâlâ Akçura'nın kitabının güncelliğini korumasının en önemli özelliği, yapmış olduğu tespitler ve işaret ettiği noktalar-dır. ✨

Türkiye'de Bir İlk

Çocuklarımız kitap okusun diye
yerli ve millî hikâyeciliğimizin öncü ismi

ÖMER SEYFETTİN'in

en güzel eserleri
çizgi roman
oldu

**Forsa • Kütük • Kaşağı • İlk Namaz •
Perili Köşk • Pembe İncili Kaftan**

Yücel Kaya'nın çizgileri, Erhan Genç'in sadeleştirilmesiyle
seçkin kitapçılarda...

